

Монастирський Г.Л., аспірант

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ

Динамічний стабільний розвиток держави не можливий без врахування та регулювання процесів, які відбуваються у всіх її адміністративно-територіальних одиницях. Визначення тенденцій, які прослідковуються в розвитку певних територіальних утворень, проводиться на основі багатофакторного аналізу за допомогою системи методів.

Ми пропонуємо відмовитися від практики зведення аналізу соціально-економічного розвитку сільського поселення до оцінки його сільськогосподарського потенціалу й покласти в основу дослідження села системний підхід, який базується на таких принципах:

1) принцип динамічності. Село як складне утворення знаходиться в постійному розвитку, який проявляється в кількісній й якісній динаміці та міграціях населення, модифікації господарської системи, видозміні взаємозв'язків з іншими населеними пунктами тощо;

2) принцип багатоелементності. Систему "село" можна розподілити на наступні підсистеми, які в свою чергу також поділяються на блоки:

- соціальна підсистема (вона включає територіальну громаду села як первинний суб'єкт місцевого самоврядування; соціальну інфраструктуру, яка покликана забезпечити соціальний добробут сільського населення);
- демографічна підсистема (включає сільське населення в його різноманітних кількісних та якісних проявах);
- економічна підсистема (до її складу входить сільськогосподарський комплекс як основа виробничого потенціалу села, промислові виробництва на селі, інші суб'єкти малого та середнього підприємництва, ринкова інфраструктура);
- управлінська підсистема (її складають органи місцевого самоврядування села: сільська рада з її виконавчим комітетом на чолі з сільським головою; до цієї підсистеми можна віднести й сільські інститути безпосередньої демократії: сільські сходи, загальні громадські слухання, органи самоорганізації населення);
- природно-ресурсна підсистема (основою її є земельні ресурси села, в т.ч.,

які знаходяться в приватній та комунальній власності, відносяться до земель запасу та резерву; лісові масиви та водоймища);

- туристично-рекреаційна підсистема (її складають об'єкти історичної та культурної спадщини, заповідники, заказники, природні пам'ятки, які розміщені на території чи поблизу сільського поселення);
- екологічна підсистема (її елементи визначають баланс взаємовідносин сільського поселення та навколишнього природного середовища);

3) принцип відкритості. Село є відкритою системою, взаємодіючи з довкіллям та іншими населеними пунктами (селами, селищами, містами). В цьому контексті найбільший інтерес викликає вивчення системи "місто - село", яка повинна стати основою формування життєздатної територіальної громади, що володіє достатніми фінансовими та матеріальними ресурсами для забезпечення надання населенню території високоякісних громадських послуг;

4) принцип ієрархічності. Сільське поселення є складовою частиною регіонального формування - адміністративного району, який в свою чергу є елементом обласної територіально-господарської системи. Це означає, що розвиток села визначають не тільки внутрішні фактори, але й програмні заходи регіональних органів управління;

5) принцип історичності та етнічно-національних особливостей. Саме в розвитку села найбільш яскраво проявляються історичні передумови його формування, етнічно-ментальні специфікації, які треба обов'язково враховувати при розробці та реалізації управлінських рішень;

6) принцип соціальної інституції. Сільське поселення є, насамперед, місцем проживання сільських жителів, тому діяльність всіх підсистем села повинна бути спрямована на підвищення якості середовища життя людей. Населення виступає системоутворюючим фактором села. Функціонування системи "село" здійснюється через життєдіяльність її населення;

7) принцип функціональності. Село і кожна із його підсистем виконує певні внутрішні й зовнішні функції, які визначають сутність існування даного типу розселення;

8) принцип поступовості та повноти. Досліджувати село як систему потрібно послідовно розглядаючи кожен із його підсистем, виявляючи взаємозв'язки між ними. Не припустимим є відкидання будь-якої із підсистем, адже кожен елемент системи здійснює вплив на її загальне становище;

9) принцип оптимальності управління. Сільське поселення, будучи найменшою типологічною одиницею системи розселення в державі, підпадає під дію різноманітних управлінських впливів. В процесі аналізу соціально-економічного розвитку села головну увагу слід приділити оцінці управлінської діяльності сільських органів місцевого самоврядування як головного суб'єкта управління селом.

Системне дослідження села передбачає послідовне вирішення наступних наукових завдань:

- вивчення села як елементу суспільства з виділенням механізмів впливу суспільства на сільське поселення і функції, які виконує село в суспільстві;
- вивчення внутрішньої структури сільського поселення, розчленування її на підсистеми, з'ясування їх спільних функцій, умов і характеру взаємодії;
- вивчення структури й механізмів функціонування підсистем, розчленування останніх на блоки, аналіз зв'язків між блоками кожної підсистеми;
- побудова блокової структури й функціональної моделі системи на рівні цих блоків;
- побудова моделі села як керованої системи.

Ми вважаємо, що найголовнішим в умовах формування демократичної правової держави на засадах соціально-орієнтованої ринкової економіки, виступає останнє завдання. Відмова від патерналістської моделі управління соціально-економічним розвитком сільських поселень, за якої усі функції по забезпеченню благоустрою села, будівництву та утриманню об'єктів соціальної інфраструктури здійснювали колгоспи та радгоспи, зумовила перехід до нової самоврядної системи, яка базується на управлінській діяльності органів місцевого самоврядування. Саме дослідження ефективності управлінської діяльності сільської ради, розробка механізмів її удосконалення на основі виявлення та усунення впливу негативних факторів, визначення наслідків впровадження управлінських рішень на сільське поселення є головною метою системного аналізу соціального та економічного розвитку села.